

אלול תשע"ה - חבצלת החוף Pancratium maritimum

כתב: שיר ורד

חבצלת החוף *Pancratium maritimum* הינה גיאופיט ממשפחת הנרקיסיים הגדלה

בחגורת הרסס לאורך חוף הים התיכון.

הסוג **חבצלת** כולל 13 מינים מהם שלושה גדלים בישראל. מיני הסוג נבדלים באזורי גדילתם ובתי גידולם הם כדלהלן: **חבצלת החוף** גדלה בחולות וכורכרים בחגורת הרסס של הים התיכון (לרוב במרחק של עד 100 מטר מהים). **חבצלת הנגב** גדלה בחולות באזורים המדבריים של הארץ ואילו **חבצלת קטנת-פרחים** גדלה על סלעי גיר וכורכר בפנים הארץ. ההבדלים המורפולוגיים בין המינים ניכרים היטב בעלים. עלי **חבצלת-קטנת פרחים** בעלי עורק לבן במרכזם, סימן שאיננו קיים בשני המינים האחרים, עלי **חבצלת החוף** רחבים, ברוחב 1 ס"מ ומעלה ומפותלים במקצת, ואילו עלי **חבצלת הנגב** צרים יותר ומסולסלים מאוד. כמו-כן ניתן להבדיל בין **חבצלת קטנת-פרחים** לבין שני המינים האחרים בגודל הפרח, כ 4 עד 5 ס"מ ב**חבצלת קטנת-פרחים** ויותר מ 10 ס"מ ב**חבצלת החוף** ו**חבצלת הנגב**.

מימין: עלי **חבצלת החוף**, סרגליים ומפותלים מעט; במרכז: עלי **חבצלת הנגב**, צרים ומסולסלים מאוד; משמאל: עלי **חבצלת קטנת-פרחים**, צרים ובעלי פס לבן במרכזם.

לחבצלת החוף אבר אגירה מסוג בצל הבנוי שכבות שכבות של שרידי העלים מהשנים הקודמות המהווים את גלדי הבצל. במרכז הבצל נמצאת "עוגת הבצל" שהיא הגבעול המקוצר הנושא את ניצני הפריחה והלבלוּב. בצלי החבצלת מתרבים וגטטיבית מניצנים שבחיק הגלדים ומכך נוצרים גושים המונים לעתים עשרות פרטים. מחזור החיים של **חבצלת החוף** מתחיל בצמיחת העלים בחורף. עלים אלו סרגליים, רוחבם 1 עד 2 ס"מ, ומצופים בשעווה, המקנה לעלים גוון מכחיל ומגינה עליהם מפני הרס המלוח האופייני לבית גידולה של החבצלת. העלים נובלים לקראת הקיץ ולקראת סופו מתחילה פריחת החבצלת. פריחת חבצלת-החוף ארוכה, מתחילה ביולי ומסתיימת באוקטובר. יש לציין שישנן אוכלוסיות מקדימות וישנן מאחרות, אך מרבית האוכלוסיות פורחות במהלך סוף חודש אוגוסט וספטמבר, כאשר הפרטים השונים בקבוצה פורחים במשך מספר שבועות.

מימין: מקבץ גדול של פרחי **חבצלת החוף** שהתרבו וגטטיבית. צילם: שיר ורד ©
משמאל: ניצני פריחה של **חבצלת החוף**, ניתן להבחין בשרידי המתחל ובעורק הירוק בצד החיצוני של הניצנים. צילם: שיר ורד ©

הפרחים נישאים בראש עמוד פריחה (יחיד לכל בצל) ירוק וזקוף וללא עלים שגובהו 30 עד 60 ס"מ. בראש העמוד ישנה קבוצה של 3 עד 10 ניצני פרחים העטופים תחילה במתחל. הפרחים גדולים ואורכם 10 עד 15 ס"מ. לפרחי החבצלת 6 עלי עטיפי כותרתיים, צבעם לבן, אך צידם החיצוני בעל פס ירוק שקל להבחין בו בעיקר על גבי הניצנים. מחציתם התחתונה מאוחה לצינור בצורת משפך ומחציתם העליונה צרה (ברוחב של כחצי ס"מ) ונפרדת. 6 אבקנים ועמוד עלי אחד. זירי האבקנים רחבים ומאוחים ויוצרים את העטרה האופינית לפרחי החבצלת, חלקו העליון של זיר האבקן צר, ועומד זקוף כשהוא

יוצא מחציה העליון של העטרה, בראש הזיר נמצא מאבק קשתי בצבע קרם. עמוד העלי זקוף מעל גובה האבקנים ובראשו צלקת לבנה.

הפרחים בראש כל עמוד תפרחת נפתחים בדרך כלל בימים נפרדים לקראת השקיעה, פתוחים כל הלילה ובשעות הבוקר ונסגרים בדרך כלל בשעות הצהריים. פרחי חבצלת החוף ריחניים מאוד ויוצרים הרבה צוף, מואבקים הן ע"י רפרפי לילה והן ע"י מאביקי יום. חלק מהצוף נשדד ע"י נמלים וחרקים זעירים אחרים. הפרחים פוריים מאוד ורובם יוצרים הלקטי פרי פוריים.

השחלה תחתית וממנה מתפתח פרי בצורת הלקט שמן בעל 3 מקצועות. בכל הלקט יש בדרך כלל עשרה עד עשרים זרעים. זרעי הפרי עטופים בציפוי שעמי גדול וקל משקל שצבעו שחור. ציפוי שעמי זה מאפשר לזרעים לצוף על פני מי הים ומונע את חדירת המלח לתוך הזרע. אופי הפצה זה גורם לכך שאת חבצלת החוף ניתן לראות כמעט בכל חופי הים התיכון וכן בחלק מחופי האוקיינוס האטלנטי. שרידי הפרח הנבול נישאים בראשי ההלקטים למשך שבועות רבים. עלי השניה הבאה יוצאים זמן רב לאחר סיום הפריחה.

מימין: נמלים שודדות צוף מפרח **חבצלת החוף**. צילם: שיר ורד ©
משמאל: **חבצלת החוף** באמצע חודש אוקטובר, שני פרטים סמוכים, האחד עדיין בניצנים והשני כבר עם פירות גדולים. צילם: שיר ורד ©

חבצלת החוף כמו מיני חבצלת אחרים הוכנסה לגינון. ברפואה העממית נעשה שימוש בבצלי החבצלת לטיפול במחלות דרכי הנשימה והלב.
חבצלת החוף הינה צמח מוגן.

[עוד על מיני חבצלת - בפורחים עכשיו \(אוגוסט 2015\)](#)

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: ורד ש 2015 אלול תשע"ה - חבצלת החוף *Pancratium maritimum*, צמח

החודש העברי, כתב-עת "כלנית" מספר 2.

<https://www.kalanit.org.il/אלול-תשעה-חבצלת-החוף>